

Las Squadras

1

Informaziuns generalas e messadi tier la radunonza communal dils 12 da zercladur 2024

Messadi per la radunonza communal dils 12-06-2024

Messadi per la radunonza communal dils 12-06-2024 allas 20.00 uras a Cumpadials

La suprastonza communal sutmetta a Vus las suandontas
fatschentas:

1. Avertura e beinvegna
2. Elecziun da 2 dumbravuschs
3. Protocol dalla davosa radunonza communal dils
30-01-2024
4. Rendaquen 2023
5. Rapport dils revisurs ed approbaziun dil quen annual 2023
6. Elecziun da Primus Cajochen sco commember e Josi
Messmer sco suppleant dalla cumissiun da schazetg dalla
meglieraziun funsila Sumvitg
7. Tractaziun ed approbaziun dalla revisiun parziala dil
reglament forestal (DC 810.000)
8. Tractaziun ed approbaziun dalla lescha davart promoziun
d'energia regenerabla (DC 950.000)
9. Orientaziuns
10. Varia

Tractanda 3: Protocol

Il protocol dalla radunonza communal dils 30-01-2024 ei
staus exponius public e disponibils sin la pagina d'internet
naven dils 09-02-2024 duront 30 dis. Il protocol sa era vegnir
abbonaus.

Tractanda 4: Rendaquen 2023

Il rapport da gestiun e quen 2023 ch'ei vegnius repartius a
mintga casada dat sclariment en detagl sur dil quen communal
2023. Plinavon cuntegn el las ulteriuras informaziuns usitadas.

Ord quei motiv vegn quella tractanda buca presentada
specialmein en LAS SQUADRAS.

A caschun dalla radunonza communal vegnan il canzlist
communal ed il president communal plinavon a dar sclariment
detagliu sur dil quen communal 2023.

Tractanda 5: Rapport dils revisurs ed approbaziun dil quen annual 2023

La cumissiun da quen e gestiun sut il presidi da *Michele
Damiano* ha controllau ed examinau il quen communal. Sin
fundament d'art. 50 dalla costituziun communal succeda la
controlla aritmetica dil quen communal entras in biro fiduziar.
Quell'incumbensa ei vegnida exequida dil biro fiduziar
ADDISSA SA da Glion. *Ladina Capeder e Roman Holderegger*
dil biro *ADDISSA SA* han fatg la revisiun dil quen e dalla
contabilitad en collaboraziun culla cumissiun da quen e gestiun.
Ils rapports detagliu dalla cumissiun da quen e gestiun sco era
quel dil biro fiduziar ein d'anflar el rapport da gestiun e quen
2023.

Proposta

Sin fundament dil resultat dalla revisiun propona la cumissiun
da quen e gestiun alla radunonza communal:

- d'approbar il quen communal 2023 sco presentau a scret,
- da dar scarica alla suprastonza communal, als ulteriurs
organs responsabels ed all'administraziun e d'admetter in
cordial engraziament per lur engaschi en favur da nossa
vischnaunca.

Tractanda 6: Elecziun da Primus Cajochen sco commember e Josi Messmer sco suppleant dalla cumissiun da schazetg dalla meglieraziun funsila Sumvitg

Avon cuort temps ha il president dalla cumissiun da schazetg
Conrad Dalbert communicau l'abdicaziun muort la sanadad sco
president dalla cumissiun da schazetg dalla meglieraziun funsila
Sumvitg. *Conrad Dalbert* ei staus dapi l'entschatta dalla
meglieraziun president dalla cumissiun da schazetg. La
suprastonza communal deplorascha l'abdicaziun, ha denton
capientscha per sia decisiun. Ella admetta a *Conrad Dalbert* in
cordial engraziament per il prestau en favur da nossa
meglieraziun funsila. Sin fundament dall'abdicaziun ha la
suprastonza communal stuiu ir sin la tscherca d'in successur.
L'elecziun dil president dalla cumissiun succeda sebasond sin
art. 16 dall'ordinaziun executiva tier la lescha da meglieraziun
dil cantun Grischun entras il departament d'economia publica e
fatgs socials dil cantun Grischun. Ei legra la suprastonza

comunala da saver nominar igl actual commember *Gionin Caduff*, Vattiz sco successur da Conrad Dalbert. Cunquei che Gionin Caduff suonda a Conrad Dalbert sco president ha la radunonza comunala sebasond sin art. 6 e) dil reglament per la meglieraziun funsila d'eleger in niev commember dalla cumissiun da schazetg. Per quei post stat igl actual substitut *Primus Cajochen* a disposiziun. Primus Cajochen ei 60 onns ed habitescha a Ruschein nua ch'el meina in menaschi puril. Risguardond la nominaziun da Primus Cajochen sco commember ha la radunonza sebasond sin art. 6 e) dil reglament per la meglieraziun funsila d'eleger in niev suppleant. Ei legra la suprastonza comunala d'astgar nominar *Josi Messmer* sco niev suppleant dalla cumissiun da schazetg. Josi Messmer ha 55 onns ed habitescha a Tenna nua ch'el meina in menaschi puril. La suprastonza comunala engrazia als candidats per la prontadad da star a disposiziun per ils posts dalla cumissiun da schazetg. A caschun dalla radunonza comunala sa secapescha era vegnir fatg ulteriuras nominaziuns.

Proposta

La suprastonza comunala propona alla radunonza comunala d'eleger Primus Cajochen sco commember e Josi Messmer sco suppleant dalla cumissiun da schazetg dalla meglieraziun funsila Sumvitg.

Tractanda 7: Tractaziun ed approbaziun dalla revisiun parziala dil reglament forestal (DC 810.000)

Il reglament forestal vertent ei vegnius approbaus dalla radunonza comunala dils 6 d'avrel 1998. Consequentamein ei il reglament 26 onns vegls. Ord quei motiv ha la suprastonza comunala decidu d'actualisar questa legislaziun comunala. Enteifer quels varga 25 onns ei dabia semidau. Aschia eis ei segir era stau giustificau da s'occupar inagada puspei da quei reglament e far las midadas necessarias cun adattar quel al temps.

Nova lescha forestala

La suprastonza comunala ha surluvrau il reglament e scaffiu da niev ina lescha forestala. La legislaziun comunala sebase sin la legislaziun cantunala d'uual. Sper entginas midadas formalas e redacziunalas cuntegn la revisiun las suandontas midadas substanzialas:

- Art. 2 Principi: Cun ina nova alinea 2 duei l'impurtonza digl uual da schurmetg vegnir rinforzada ella lescha. Tenor questa nova alinea duei tier la cultivaziun digl uual da schurmetg il gudogn economic buca haver emprema prioritad. La suprastonza comunala vul a liungavesta garantir in bien stan da nos uuals da schurmetg. Ord quei motiv eis ella dil meini ch'igl ei prudent da menziunar ch'il gudogn economic astga tier tals uuals buca giugar emprema prioritad.
- Art. 3 Organisaziun: Igl art. 3 ei vegnius adattaus aschia che la vischnaunca sa collaborar cun autras vischnauncas en fuorma da corporaziuns tier fatgs dil forestalesser. Gia dapi plirs onns collaborescha il forestalesser en fuorma d'ina cuminonza da maschinas forestalas cun las vischnauncas vischinontas.

- Art. 19 Pigneuls, dascha per cuvierer: Igl art. 19 ha survegniu ina alinea 2 che regla la retratga da pignola da Nadal. Tenor questa determinaziun eis ei sulettamein lubiu da retrer pignola da Nadal sin pastiras ni en uuals ordeifer igl uual da schurmetg. Sin damonda sa il selvicultur da revier conceder lubientschas excepziunalas per retrer pignola en ulteriurs loghens.
- Art. 22 Fiug: Far fiug ei sulettamein lubiu en fueinas officialas. Sin igl ulteriur territori d'uual vala in scamond da far fiug. Questa determinaziun ei da gronda impurtonza per impedir barschaments gronds cun donns vid nos uuals da schurmetg che garanteschon la segirtad da nos vitgs ed uclauns.

Las ulteriuras midadas dalla legislaziun forestala ein da meins impurtonza politica. Il sboz dalla legislaziun revedida ei disponibels sin la pagina d'internet www.sumvitg.ch e sa vegnir retratgs tier l'administraziun comunala duront las uras da spurtegl.

Proposta

La suprastonza comunala propona alla radunonza comunala d'approbar la revisiun parziala dil reglament forestal (DC 810.000).

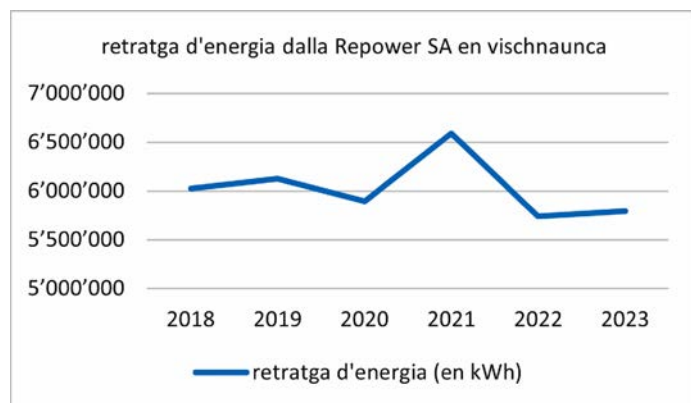
Tractanda 8: Tractaziun ed approbaziun dalla lescha davart promoziun d'energia regenerabla (DC 950.000)

En connex cull'elaboraziun dalla strategia comunala ei la suprastonza comunala s'occupada igl onn vargau cun la tematica da promover energia regenerabla e cun mesiras da spargnar energia. Ella ha giudicau questa tematica era en vesta dalla midada sin il sector d'energia sco impurtonza per nossa communitad e ha perquei definiu sut la finamira 10 suandonta mesira:

- 10.7 sclarir introducziun lescha per promover la reducziun d'energia

El decuors dils emprems meins digl onn current ei la suprastonza comunala s'occupada da rudien cun questa mesira ed ei vegnida tier la conclusiun da scaffir ina lescha per promover energias regenerablas. Sin fundament dallas resursas da persunal limitadas eis ei stau impurtont da crear ina basa legala nunburocratica che procura per aschi pauc lavur administrativa per l'administraziun e suprastonza comunala

sco pusseivel. En ina emprema fasa ha la suprastanza communal analisau las leschas vertentas cun la medema finamira d'autras vischnauncas ed analisau il svilup legal sin plancau cantunal e federal. Igl ei semussau che gia pliras vischnauncas promovon energias regenerablas cun conceder contribuziuns vid investiziuns. Il sustegn dallas singulas vischnauncas ei fetg differents. L'analisa da leschas vertentas ha plinavon mussau ch'ina gronda part da quellas procuran per latur administrativa ch'ei buca da sutschazegiar. La Confederaziun promova la produziun d'energias regenerablas denter auter cun contribuziuns unicas tier las investiziuns. Per metter entuorn quei program da promoziun ein PRONOVO responsabels. Enconuschent ei PRONOVO oravontut per las contribuziuns vid l'installaziun d'indrezs solars. Grondas investiziuns en favur digl ambient vul era il cantun Grischun far ils proxims onns cun il plan d'acziun Green Deal per il Grischun (AGD). Emprems mesiras dall'emprema etappa ha il cantun gia lantschau. Il plan d'acziun Green Deal per il Grischun ei in program d'impuls per promover la proteziun dil clima e l'adattaziun al clima el cantun Grischun. Igl AGD ch'ei vegnius lantschus igl onn 2019 dil Cussegl grond ed elaboraus dall'administraziun, s'orientescha alla finamira, ch'il Grischun daventi climaticamein neutral entochen igl onn 2050. Igl AGD ha ultra da quei igl intent da proteger meglier la populaziun, l'economia e la natira encunter las consequenzas negativas dalla midada dil clima. En rama dall'emprema etappa digl AGD ein denter auter las contribuziuns per la produziun d'energia d'unviern vegnidadas augmentadas.

Produziun e diever d'electricitad en vischnaunca

La produziun d'energia en vischnaunca fatschenta la vischnaunca gia dapi decennis. Ils 7 da zercladur 1956 han las vischnauncas dalla Cadi ensemen cun il cantun Grischun e la NOK fundau las *Ovras electricas Rein Anteriu SA* (ORA) ni per tudestg la *Kraftwerke Vorderrhein AG* (KVR). Ils 29 da november 2012 han las vischnauncas da Disentis/Mustér e Sumvitg fundau medemamein ensemen cun il cantun Grischun e l'*Axpo Hydro Surselva AG* l'*Ovra electrica Russein SA* (ORU). Gia entgins onns avon, numnadamein igl onn 2008 ha la suprastanza communal giu incaricau il *biro d'inschignier Deplazes*, Surrein cun l'elaboraziun dad in preproject per utilisar l'aua dalla Val Luven (project ovra Resgia). Per tal project ha la radunanza communal approbau igl uost 2023 in credit da planisaziun. Plinavon ha la vischnaunca saviu realisar igl onn vargau in'ovra hidraulica en connex cul provediment d'aua a Cumpadials. Quell'ovra ei dapi il december 2023 en funcziun e producescha energia per 80 tochen 160 casadas. Tier personas privatas e fatschentas han ins astgau constatar ils davos dus

onns in augment considerabel tier l'installaziun d'indrezs fotovoltaics. In'egliada sin il diever d'electricitad retratga ord la reit publica dalla *Repower SA* muossa ina retratga annuala en media da 6'027'684 kWh per ils onns 2018-2023.

La lescha communal

L'energia cun forza hidraulica ei per la vischnaunca era egl avegnir strategicamein da gronda impurtonza. Cun il project dall'ovra Resgia vul la vischnaunca augmentar la produziun d'energia regenerabla. In ulteriur potenzial il qual la vischnaunca ha entochen oz aunc nezegiau memia pauc per producir energia regenerabla ei la forza dil sulegl. Ord quei motiv ha la suprastanza communal decidu da sefocusar tier la presenta lescha en emprema lingia sin la produziun d'energia cun indrezs solars. Auters implonts che produceschan medemamein energia regenerabla dueien denton buca vegnir alla cuorta. La lescha creada consista ord 8 artechels e duei ir en vigur cun l'entschatta fenadur 2024 cun vigur legala entochen ils 31-12-2030. Alla suprastanza communal duei vegnir concediu la cumpetenza da prolunghir la lescha per maximalmein dus onns.

Determinaziuns generalas

Ils emprems dus artechels dalla lescha pertuccan igl intent e l'egualitad dallas schlatteinas. Igl intent dalla lescha ei da promover la produziun d'energia regenerabla cun sustegn finanziel vid implonts en vischnaunca da Sumvitg.

Art. 1 Validitad ed intent

¹ Igl intent da questa lescha ei da promover la produziun d'energia regenerabla cun sustegn finanziel vid implonts novs en vischnaunca da Sumvitg.

² Questa lescha regla las cundiziuns per saver profiter d'in sustegn finanziel dalla vischnaunca Sumvitg tier la realisaziun d'implonts per la produziun d'energia regenerabla.

Art. 2 Egualitad dallas schlatteinas

Las indicaziuns davart personas, funcziuns e professiuns en questa lescha serefereschon ad omisduas schlatteinas.

Sustegn finanziel communal

Il sustegn succeda cun ina contribuziun unica vid la construcziun sco era installaziun d'implonts che produceschan energia. Dretg da questa contribuziun han tuttas personas naturalas sco era personas giuridicas cun sedia ella vischnaunca da Sumvitg per realisar implonts sin territori dalla vischnaunca da Sumvitg e che vegnan susteni da PRONOVO.

L'installaziun d'in indrez solar vegn sustenius cun ina contribuziun unica denter frs. 50.-- e frs. 300.-- per kilowatt-peak (kWp). La contribuziun munta maximalmein denter frs. 5'000.-- e frs. 10'000.-- per project. La fixaziun dalla contribuziun per kWp resp. dalla summa maximala succeda annualmein entras la suprastanza communal el rom dall'elaboraziun dil preventiv communal. La contribuziun da promoziun vegn disponida dall'administraziun communal cura ch'il mussament da pagament da PRONOVO ei inoltraus. Contribuziuns vid ulteriurs implonts che vegnan susteni da PRONOVO sco era las cundiziuns corrispundentas vegnan fixadas dalla suprastanza communal sin damonda. Il sustegn duei en tals cass corrispunder cun il sustegn vid indrezs solars.

Art. 3 Dretg da prestaziuns

¹ La vischnaunca separticipescha vid ils cuosts per la construcziun sco era l'installaziun d'implonts che produceschan energia regenerabla cun ina contribuziun unica.

² Dretg da questa contribuziun han persunas naturalas sco era persunas giuridicas cun sedia ella vischnaunca da Sumvitg che realiseschan implonts sin territori dalla vischnaunca da Sumvitg e che vegnan susteni da PRONOVO cun contribuziuns finanzialas.

Art. 4 Indrezs solars

¹ L'installaziun d'in indrez solar vegn sustenius dalla vischnaunca cun ina contribuziun unica denter frs. 50.-- e frs. 300.-- per kilowatt-peak (kWp). La contribuziun maximala per project munta denter frs. 5'000.-- e frs. 10'000.--.

² La fixaziun dalla contribuziun per kilowatt-peak (kWp) resp. dalla summa maximala tenor al. 1 succeda annualmein entras la suprastanza communal.

³ Il sustegn sebasa sin l'indicaziun da kilowatt-peak (kWp) tenor mussament da pagament da PRONOVO.

⁴ Il mussament da pagament da PRONOVO sto vegnir inoltraus cul formular d'annunzia ufficial communal enteifer treis meins all'administraziun communal. Ei vala il datum dil mussament da pagament da PRONOVO.

⁵ La contribuziun da promoziun disponida dall'administraziun communal vegn pagada enteifer 30 dis.

Art. 5 Ulteriurs implonts

Las contribuziuns vid ulteriurs implonts che vegnan susteni da PRONOVO e las cundiziuns corrispudentas vegnan fixadas dalla suprastanza communal sin damonda. Il sustegn finanziel duei tier tals implonts corrispunder cun il sustegn vid indrezs solars.

Art. 6 Ulteriurs projects d'energia regenerabla

La suprastanza communal sa tier projects en favur dall'energia regenerabla ni implonts da gronda muntada per il generalesser sin damonda conceder contribuziuns extraordinarias ni emprests. Las cundiziuns vegnan en tals cass fixadas dalla suprastanza communal.

Art. 7 Mieds legals

¹ Protestas encunter la fixaziun dalla contribuziun da promoziun dall'administraziun communal ein d'inoltrar a scret e motivadas enteifer 20 dis alla suprastanza communal.

² Encunter conclus e disposiziuns dalla suprastanza communal sa vegnir recurriu enteifer 30 dis alla Dertgira administrativa dil cantun Grischun.

Determinaziuns finalas

Questa lescha duei ir en vigur cun l'entschatta fenadur 2024 e duei valer entochen la fin digl onn 2030. Alla suprastanza communal duei vegnir concediu la cumpetenzza da prolunghir l'applicaziun dalla lescha per dus ulteriurs onns. Vegn la suprastanza communal silsunter tier la conclusiun da menar vinavon la lescha duei quella danovamein vegnir suttamessa alla radunonza communal.

Art. 8 Approbaziun e vigur

¹ Questa lescha ei vegnida approbada entras la radunonza communal dils 12 da zercladur 2024 e passa ils 1 da fenadur 2024 en vigur.

² La vigur da questa lescha ei terminada entochen ils 31 da december 2030. Ella sa vegnir prolunghida entras la suprastanza communal per maximalmein dus onns.

Consequenzas finanzialas

Sut il conto 9505.3637.00 ei eis budgetau el preventiv communal per igl onn 2024 la summa da 30'000 francs per contribuziuns per la promoziun d'energia. El rom dil preventiv duei la vischnaunca definir annualmein tgei summa che vegn mess a disposiziun. Sin fundament da quella summa san las tariffas per kilowatt-peak e las summas maximalas tenor art. 4 vegnir definidas. Tenor la suprastanza communal duei la summa annuala denton en vesta dallas finanzas communalas buca survargar la summa da 60'000 francs.

Conclusiun

Per dar damogn alla gronda sfida en connex cun la midada sin il sector d'energia sto l'entira societad far stentas. Era la vischnaunca duei surprendre responsabladad e contribuir ina cumpart a quella midada. Cun la presenta lescha contribuescha la vischnaunca Sumvitg ina pintga cumpart a quella midada. Dalla presenta lescha dueien convischinas, convischins sco era fatschentas profiter che vulan promover la produenziun d'energia regenerabla. L'applicaziun ei per las persunas e fatschentas che vegnan sustenidas sco era per l'administraziun e suprastanza communal simpla. La lescha ei terminada ed ils cuosts ein surveseivels. Ord quels motivs ei la suprastanza communal perschuvadida che la lescha ei in bien instrument dil qual nus tuts savein profiter.

Il sboz dalla lescha ei disponibels sin la pagina d'internet www.sumvitg.ch e sa vegnir retratgs tier l'administraziun communal durant las uras da spurtegl.

Proposta

La suprastanza communal propona alla radunonza communal d'approbar la lescha davart promoziun d'energia regenerabla (DC 950.000).

Informaziuns cuortas

Concept da communicaziun dalla vischnaunca Sumvitg

El rom dil process da strategia ha la suprastanza communal denter auter definiu suandonta finamira:

- La vischnaunca informescha regularmein sur canals che contonschan tuttas gruppas d'interess cul focus sin habitonts e secundindigens.

La finamira ha denter auter cunteniu l'elaboraziun d'in concept da communicaziun. Tal concept ei vegnius elaboraus ed approbaus il schaner 2024 entras la suprastanza communal. Per l'elaboraziun dil concept ei la suprastanza communal sebasada sin ils canals che vegnan gia nezegiai ed apprezzai. Plinavon ha la suprastanza communal priu risguard sin ils giavischs explicai da convischinas e convischins el process da strategia. Ils principis fundamentals dalla communicaziun da vischnaunca resp. dil concept da communicaziun ein:

- Nus communichein objectiv e sincer.
- Nus communichein a moda activa.
- Nus communichein a moda adattada.

Cun il niev concept da communicaziun ha la suprastanza communal decidiu da sper nezegiar ils canals da communicaziun enconuschents egl avegnir era comunicar sin las medias socialas (Instagram e Facebook). Las paginas officialas dalla vischnaunca sin Instagram e Facebook ein dapi cuort temps activas. Vus anfleis nus sut il num «Vischnaunca Sumvitg». Plinavon eis ei previu d'introducir in newsletter il qual duei vegnir distribuius per e-mail. L'introducziun dil newsletter succeda el decuors digl onn current. Sebasond sin il reglament davart il lungatg official communal ei la vischnaunca obligada da comunicar per romontsch tier communicaziuns che sedrezzan all'entria populaziun. Consequentamein succedan las publicaziuns officialas el Fegl official Surselva per romontsch. Per vegnir suentar al giavisch da differentas convischinas e convischins sco era secundindigens secattan sin la pagina d'internet www.sumvitg.ch sut Actualitads / Fegl official las publicaziuns officialas translataadas per tudestg. El Fegl official Surselva vegn denton vinavon publicau sulettamein per romontsch. Messadis per las radunonzas communalas en Las Squadras sco era messadis per votaziuns all'urna ed il rapport annual vegnan redeggi per romontsch. Talas communicaziuns vegnan buca translataadas. En quei connex fagein nus attents sin la pagina da translatar www.textshuttle.com. Questa pagina sa esser in bien agid da translatar texts da romontsch en tudestg per aschia capir il cuntegn da nossas communicaziuns romontschas.

Suprastanza communal

Camp cantunal dils Battasendas dil Grischun a Plaun Petschen

Duront duas jamnas il fenadur/uost 2024 ha liug il camp cantunal dils battasendas dil Grischun a Cumpadials/Plaun Petschen. Suentar la part officiala dalla radunonza communal vegnan ils responsabels dall'uniun KaLaGR2024 ad orientar en detagl davart il camp. Cheu suonda gia ordavon ina cuorta presentaziun dil project dall'uniun.

Vom 22. Juli bis 3. August findet auf Plaun Petschen (Sumvitg) das kantonale Pfadilager (KaLa) der Battasendas Grischun statt. Über 450 Kinder und Jugendliche und mehr als 50 Leitende sowie Helfende werden 2 Wochen voller Freundschaft, Natur und Spass erleben.

Nebst Programmpunkten wie beispielsweise Lamatrekking, Besuch im Kletterpark und in der Badi sind die Pfadigruppen auch auf Wanderungen in der Surselva anzutreffen.

Am 1. August sowie an den Freitagen 26. Juli und 2. August wird es ein Überraschungsprogramm auf der Lagerbühne geben. Angehörige und Eltern aus ganz Graubünden werden das KaLa am Samstag, 27. Juli besuchen. Das grosse Aufenthaltszelt sowie weitere Bauten werden ab dem 13. Juli aufgestellt und bis zum 7. August werden alle Abbauarbeiten abgeschlossen sein.

Unsere kleine Beiz wird neben dem Spielplatz aufgestellt und bietet auch für die Bevölkerung und Feriengäste erfrischende Getränke sowie kleine Snacks an. Selbstverständlich darf auch durch das Zeltdorf hindurchspaziert werden. Wir freuen uns über euren Besuch.

Weitere Informationen über das KaLa finden sich auf unserer Homepage (<https://www.kalagr.ch/>) sowie auf dem Instagram-Account (@kalagr24).

Uniun KaLaGR2024

La historia da 3500 onns dil “Chic” sur Sumvitg

Entochen igl onn 2007 ei il muot «Chic» en Surselva sur Sumvitg staus pauc enconuschents alla gronda part dils habitonts dalla regiun e perquei era pauc utilisaus. El era cuvretgs cumpleinamein d’uaul, aschia che la vesta fantastica en tut las direcziuns dil vent era impedida. Sin iniziativa ed agid dalla cuminonza Pro Sogn Benedetg, Clavadi e contuorn ei il muot vegnius fatgs accessibels 2007 sco senda da spassegiar e quei schizun per sutgas da rodas.

Entochen lu ein il muot e siu contuorn vegni intercuri pliras gadas dad archeologs alla tscherca da scopertas. Duront sondadis entuorn il muot dils onns 1940/41 ei vegniu anflau ina fibla da metal ch’ei vegnida datada dil temps mediaval tempriv (400 s.Cr.).

Duront la construcziun dalla senda da spassegiar suranumnada, ei vegniu cattau ad agur dus mirs construi in vid

l’auter. Quels havevan ina ladezia totala da 130-150 cm. Il mir da maulta seniester ha ina ladezia dad 80-90 cm, ei entochen tschun rasadas da crappa aults ed aunc bein mantenius. Il mir dretg ha ina ladezia da 50-60 cm ed ei vegnius construius cun in’altra maulta denter 300-800 s.Cr.

Probablamein han ins vuliu rinforzar tschei mir. Datier dil mir ei vegniu observau el profil dalla via ina coluraziun dil foss, che cunteneva relativamein bia cheramica, empau arschella da hetta e cotgla, datond dil temps da bronz mesaun e tardiv.

Quellas scuvretgas demuossan ch’il muot ei probabel staus populaus duront il temps da bronz mesaun e tardiv, quei vul dir denter 1500 a. e 1000 a.Cr. Egl intern dil baghetg ei da quintar cun foss da casas. Ins va da quei anora che catschadurs vevan populau sco emprems il muot e quei cun casas da crap.

Las retschercas han demussau che quei ei ina dallas pli veglias scopertas archeologicas en Surselva. Dalla vart dil sid dil muot eis ei aunc da veser oz restonzas da mirs. Il mir, nua che la senda traversa igl ur il muot, ei curclaus e schurmegiaus cun sablun e mattas da vliēs.

La Pro Sogn Benedetg, Clavadi e contuorn ha, suenter haver eregiu la senda, equipau il muot cun bauns da seser en tut las direcziuns dil vent, cun ina fueina, ina fontauna da granit dil tagliacrappa *Felice Picchioli* ed ina meisa da crap massiva cun ina peisa da ver 1200 kg. Quella meisa ha il tschentapegnas *Otto Deplazes* da Surrein anflau el cantun Uri e transportau e tschentau sil Chic cun grondas stentas.

2007 duront la realisaziun dil project ha *Vitus Bass* empruau d’eruir il num dil muot. Ni tier la vischnaunca Sumvitg, ni tier il cantun ed era buca tier igl uffeci dil register funsil ei quel staus numnaus. Cun dumandar gliēud pli passada da Sumvitg ha el survegniu differentas rispostas. Aschia han igl anteriur president da vischnaunca *Walter Deplazes* e *Vitus Bass* battegiu quei muot «Chic». Daco «Chic Surselva»?

In motiv ei la vesta impressiunonta sur l’entira Surselva staus. Cunquei che la Cresta sesanfla sut il muot, stueva il Chic s’uder tier la Cresta. Quell’elecziun da num ha buca plaschiu a tuts e tuttas. Da gliez temps savev’ins mo pauc dalla historia dil muot.

Ils nums Chischliun e Castellum derivan omisdus da casti liung. Cunquei ch’il muot ha ina lunghezia da 75 m ed ina ladezia da 25 m mava il num Chischliun ni Castellum bein a prau cun la fuorma da quel.

Cun sia historia da 3500 onns e cun l’infrastructura dad oz, porscha il Chic in magnific liug da guder la survesta sco a era da star e schar termagliar ils affons.

text tudestg: Vitus Bass, translaziun romontscha: Myriam Pelican

Cumissiun da cultura

Artistas ed artists giuvens a Cumpadials

Numerusamein ein ils affons vegni per daventar duront ina mesjamna suentermiezgi d'avrel pigns artists ed artistas. La sala en casa da scola Cumpadials ha purschiu ina excellenta localitad pigl eveniment e fageva la paretta d'esser in atelier d'art quei suentermiezgi. Avon il cavallut cun si la teila da malegiar cun acril, ha il pèr d'artists beneventau la roscha d'affons ed ils carschi. Igl ei stau d'eleger mintgin las colurs giavischadas e lu serender al plaz da lavur ed activar l'aveina creativa. *Giordana e Gion Huonder* han mess a disposiziun per mintgin treis colurs per elecziun ed ei ha giu num mischedar ed experimenter cun quella paletta da colurs. Tuts ein stai cumpleinamein vid la caussa e duront ver treis uras ei vegniu malegiu e creu bellezza ovras artisticas. Igl ei stau da sentir e veser vid las fatschas dils affons il quet, cura ch'els han saviu purtar davontier en sala e presentar sin la meisa lur ovra.

En la pausa eis ei schizun stau pusseivel da dar in sguard sin las ovras che Giordana e Gion han exponiu en l'entrada da lur casa ed atelier a Cumpadials. In inscunter real ed 1:1 culs creaturs ei adina puspei specials e resta guess en memoria ad enqualin.

La finala ha ei dau in'exposiziun la dumengia suentermiezgi en Casa S. Giusep. Quei cun l'idea da crear en connex cun la vernissascha in inscunter denter giuven e vegl. Las famiglias dils giuvens artists ed artistas ein aschia seradunai culs cussadents, han saviu admirar communablamein ils maletgs sin teila ed han gudiu la cumpignia tier in bien caffè ed in toc petta.

Giordana e Gion Huonder da Cumpadials han organisau sin damonda dalla cumissiun da cultura Sumvitg quei workshop d'art per affons e carschi. Aunc inagada in grond engraziel per lur engaschi e lur gronda preschientscha.

Cumissiun da cultura

25 onns Corporaziun d'alps Sumvitg

La Corporaziun d'alps Sumvitg astga festivar uonn siu giubileum da 25 onns. Raschun da mirar cuort anavos sin in'instituziun da success per vischnaunca ed agricultura. Tuttas alps e pastiras sigl intschess dalla vischnaunca vegnan affittadas dapi igl onn 2000 alla corporaziun. La corporaziun secumpona dils purs cun animals armentivs, nuorsas e cauras dalla vischnaunca ed entgins commembers d'ordeifer. Igl intent, la finamira ed era l'obligaziun enviars la vischnaunca ei da cultivar las alps e pastiras cunvegnentamein cun risguardar prescripziuns federalas, cantunalas e communalas arisguard l'alpeggiaziun. In contract d'affittaziun cun in plan integrau regla

questa convegnientscha. Per segirar alla vischnaunca in bien menaschi dil fatg affittaus, relai la corporaziun statutas ed ordinaziuns che tuts commembers han d'observar.

Sper ils uauls ein las alps e pastiras ina gronda rihezia da nossa vischnaunca. Era en bia poesias e canzuns vegn quei exprimiu. Las bellezia cuntradas cun cuolms magnifics ed in'autenticidad ch'ins anfla mo cheu ei ina gronda luschezia dils Grischuns. Quei vegn era vendiu aschia als turists che vegnan en roschas. La gronda diversidad da plontas ed animals completescha quella gronda biodiversidad. Products d'alp singulars da gronda qualitat vegnan produci la stad dalla fumeglia cun grond engaschi. Las differentas spezias d'animals astgan guder duront quei temps gronda libertad e fan prova.

Per mantener tut quei drova ei denton l'alpegiazun ed il cultivader. Ei drova in'organisaziun sco la corporaziun che coordinescha las lavurs e che regla il diember d'animals, il temps d'alpegiazun e la pasculaziun dallas pastiras.

Mo ei drova era la vischnaunca cun convischinas e convischins ch'eiin promts d'investar e mantener las alps. Las meglieraziuns sin las alps, seigi quei vid tegias, stallas, vias, aquaducts ni auter, possibiliteschan da cargar vinavon ils animals e porscher al personal d'alp infrastructures modernas. La corporaziun ei pertscharta ch'ei drova vinavon la beinvulientscha e confidonza da convischinas e convischins per ademplir sia lavur e garantir l'alpegiazun egl avegnir.

A caschun dil giubileum engraziein nus a tuttas convischinas ed a tuts convischins per il sustegn finanziel en favur dallas alps e pastiras sco era allas autoritads communalas e cantunalas per igl engaschi e sustegn en tuttas damondas d'alpegiazun.

Mo ensemen ed en lavur constructiva savein nus mantener il progress e dumignar las grondas sfidas.

La corporaziun envida la populaziun da Sumvitg e tut las personas interessadas da festivar siu giubileum dad uonn cun pliras occurrenzas che vegnan da temps en temps publicadas sin nossa pagina d'internet www.alpssumvitg.ch, el calender d'occurrenzas sin la pagina d'internet dalla vischnaunca sco era el Fegl official. Per exempel dat ei la pusseivladad da far pastur per in di, da far midadas cun la muntanera e da far lavur cumina sin pastiras e sillas alps ni da semplamein perseguitar en las medias socialas nossa fumeglia d'alp duront sia lavur. Plinavon vegn organisau ina scargada cun fiera ed ina fiasta alpestra. Era ils products d'alp san ins schar gustar sco tochen dacheu, uonn denton era aunc en ina fuorma tut speciala. Nossas ustrias en vischnaunca porschan naven dil fenadur tochen december mintgamai ina spisa cun products da nossas alps survida sin in set da meisa creaus per nies giubileum d'ina graficra indigena.

Prendei la caschun e festivei ensemen cun nus, fagei part da nossas occurrenzas. Ils purs e las puras cun lur famiglias selegressen sin in pèr bialas uras da cumpignia cun vos.

Corporaziun d'alps Sumvitg

Editura
Vischnaunca Sumvitg, Via Quadras Su 10, 7175 Sumvitg
telefon: 081 920 25 00
e-mail: info@sumvitg.ch